

המלחמה שאחרי המלחמה הבאה עידן העימותים הארוכים

חיילים גרמנים צועדים בוורשה, מלחמת העולם השנייה | מסוף המאה ה-18 ועד לתום מלחמת העולם השנייה - עידן המלחמות התעשייתיות - התאפיינה המלחמה בעיקר במפגש רחב היקף בין צבאות גדולים המבוססים על גיוס המוני

אל"ם שי שכתאי
רמ"ח תכנון אסטרטגי באג"ת

המלחמות נהסוג החדש יהיו עימותים ממושכים שמטרתם לשנות את פני היריב בתהליך איטי. ההתפתחות הזאת מחייבת שינוי עמוק באסטרטגיית הביטחון הישראלית

רקע

המלחמה היא תופעה אנושית שטבעה אינו משתנה. בין מאפייני העיקריים הנצחיים: זוהי התנגשות אלימה - באמצעות כוחות צבא - בין ציבורים של אנשים; היקף האלימות גבוה דיו כדי לחולל שינויים פוליטיים משמעותיים; יש קשר בין הפעלת הכוח הצבאי לבין רצונות פוליטיים; מדובר בחיכוך בין שני צדדים בעלי רצונות מנוגדים - חיכוך שמוביל לאי־ודאות, לאי־סדר ולמצב מורכב; זהו חיבור בין כוחות פיזיים לממד האנושי, דהיינו בין כוחות פיזיים לבין רגשות ומחשבות.¹

עם זאת מאפייני המלחמה משתנים. מסוף המאה ה־18 ועד לתום מלחמת העולם השנייה - עידן המלחמה התעשייתית - התאפיינה המלחמה בעיקר במפגש רחב היקף בין צבאות גדולים המבוססים על גיוס המוני. הצבאות האלה הפעילו את הטכנולוגיות המתקדמות ביותר של תקופתם - שבאו לידי ביטוי בכלי נשק מתקדמים בעלי יכולת הרג גדולה - כדי להכריע את היריב.

ב־60 השנים האחרונות חזינו במלחמות מסוג חדש: לצד המלחמות התעשייתיות - כמו מלחמת ששת הימים, מלחמת יום הכיפורים, מלחמת איראן-עיראק, מלחמת המפרץ הראשונה, השלב הראשון (כיבוש עיראק) במלחמת המפרץ השנייה - הלך והתפתח סוג חדש של מלחמה שניתן להגדירו "מפגש אסימטרי".

המפגש האסימטרי הוא תוצאה של פער גדול בין יריבים. מצד אחד עמדו מדינות מפותחות בעלות יתרון מוחלט בכוח צבאי קונוונציונלי (כלי נשק המבוססים על טכנולוגיה מתקדמת בכמויות גדולות, יחסית ליריבים), ומהצד האחר עמדו יריבים שפעלו כדי לקזז את היתרון הזה באמצעות הפיכתו - בכל מיני שיטות - לפחות רלוונטי במפגש הצבאי.

מפגשים אסימטריים התרחשו בתקופת המלחמה הקרה (מלחמת וייטנאם, המעורבות הסובייטית באפגניסטן), אך הפכו לנפוצים מאז הסתיימה המלחמה הקרה עם התפרקותה של ברית המועצות לפני 22 שנה. עימותים אסימטריים היו בין מדינות מערביות למדינות עולם שלישי ובין מדינות לארגונים (למשל, האינתיפאדה השנייה, המערכות בין ישראל לחזבאללה, המערכה האמריקנית באפגניסטן ובעיראק, המלחמה בין רוסיה לצ'צ'ניה).

עידן המלחמות האסימטריות מגיע לקצו מסיבות שיפורטו בהמשך, וכעת יש לחשוב על העידן הבא ועל משמעויותיו.

כולנו אסימטריים (או "כולנו נלחמים בין אנשים")²

במשך השנים הצליחו הצדדים החלשים בעימותים האסימטריים לכפות לחימה בתנאים הרצויים להם. אולם עליונותם של הצדדים החזקים בעימותים האלה איפשרה להם להסתגל למאפיינים

החדשים של הלחימה ולמצוא פתרונות שהקנו להם הישגים ואף עליונות.

הדוגמאות המובהקות לכך מהשנים האחרונות: הצלחת ארה"ב לייצב את המצב הביטחוני והפוליטי בעיראק החל מ־2007, הצלחת המאמץ הבין־לאומי לצמצם את איום הטרור של אל־קאעידה ושל הג'יהאד העולמי, ההרתעה שהשיגה ישראל מול חזבאללה וחמאס בשנים האחרונות על אף הכשלים שנחשפו בלחימתה במלחמת לבנון השנייה, הצלחתה של רוסיה לייצב את המצב בצ'צ'ניה, המענה לאיום התלול מסלול ההולך ונבנה בשיתוף פעולה בין ארה"ב לישראל.

כפי שכבר צוין בפתחת המאמר, מלחמה היא אירוע שבו מתעמתים ציבורים של אנשים. לכן יש להוסיף שבמלחמה שואף כל אחד מהצדדים להרחיק את הלחימה מהאוכלוסייה שלו ומהתשתיות שעליהן הוא מתבסס, ולכן נוצר יתרון טבעי לצד החזק, שכן עוצמתו הצבאית והאזרחית מקנה לו את האפשרות להגן על בסיס התמיכה שלו ולהשפיע על בסיס התמיכה של הצד החלש. אם הצד החזק יידע לנצל בתבונה את יתרונו, יאבד הצד החלש חלק משמעותי מהתמיכה הציבורית בו ובכך גם את הגיון הפעולה שלו.

התפתחות נוספת שיש לציין היא שבמלחמות האסימטריות נוצר בהדרגה דמיון רב בין דרכי הלחימה ותורות הלחימה של הצדדים המתעמתים - החלש והחזק. הדמיון בא לידי ביטוי בנקודות הבאות:

- נלחמים בתוך ריכוזי אוכלוסייה. הלחימה בין היריבים נעשית כיום בעיקר בתוך האוכלוסייה האזרחית. הצד החזק למד לאתר את לוחמי הצד החלש, שמוצאים מחסה בתוך האוכלוסייה האזרחית ולפגוע בהם במדויק כמעט בלי לפגוע באזרחים שאינם מעורבים בלחימה.
- מאיימים על העורף. הלחימה נעשית בעיקר בעורפו של היריב ולא בחזית. הצד החלש משתדל לזרוע טרור בקרב האוכלוסייה של הצד החזק באמצעות הרג חסר אבחנה של התושבים, ואילו הצד החזק מנצל את המודיעין ואת יכולותיו לירות אש מדויקת כדי לפגוע במטרות צבאיות של היריב בתוך המרחב האזרחי.
- מתמקדים בלחימה של כוחות רגלים המקבלים סיוע אש קרוב. עיקר הלחימה כיום הוא המפגש פנים אל פנים בין לוחמי חי"ר של שני הצדדים המקבלים סיוע של אש שטוחת מסלול (נ"ט וטנקים) ושל אש תלולת מסלול (ארטילריה קנית ורקטות).
- פועלים במבנים היברידיים. שני הצדדים משלבים בפעולותיהם כוחות מיוחדים, עוצמה קונוונציונלית ופעילות חשאית. הזרועות החשאיות של הצד החלש הן לרוב גופי טרור, ואילו הזרועות החשאיות של הצד החזק הן ארגוני מודיעין וביון.
- מרחיבים את תחומי הלחימה. שני הצדדים פועלים כיום בצורה כזו או אחרת בעולם הסייבר לאיסוף מידע ולתקיפה מרחוק. נוסף על כך פועל הצד החלש כדי להעביר חלק גדול מהלחימה

לתווך התת-קרקעי.

- נאבקים על תודעת האנשים - דעת הקהל והתקשורת. המאבק על דעת הקהל בבית ובזירה הביך-לאומית נועד לקעקע את בסיס התמיכה ביריב ונחשב כיום למרכיב לא פחות חשוב מהלחימה הפיזית. במסגרת המאמץ הזה - למשל - עושים יריביה של ישראל כל מאמץ כדי להביא לדה-לגיטימציה של פעולותיה ואף של עצם קיומה. מנגד מנסה ישראל לגרום לדה-לגיטימציה של יריביה בטיעון שהם מפתחים נשק בלתי קונוונציונלי ועוסקים בטרור נגד אזרחים. כדי להקנות לגיטימציה לפעולותיה שלה מדגישה ישראל שהן מיועדות אך ורק להגנה עצמית מפני טרור.
  - מגמישים את גבולות המערכה. כל אחד מהצדדים מנסה להכניס לתוך המערכה מדינות וארגונים התומכים במטרותיו ולשלול את מעורבותם של אלה התומכים ביריבו. כך, למשל, ניסו תמיד הפלסטינים להכניס לזירה ארגונים בין-לאומיים שאוהדים את עניינם, ואילו ישראל ניסתה לדחוק אותם אל מחוץ לזירה.
- הצד החלש והצד החזק במאבק האסימטרי מקיימים מרוץ למידה צמוד. שני הצדדים לומדים מהר מאוד, ותהליך הלמידה שלהם הוא הן טורי והן מקבילי. במושג "למידה טורית" הכוונה היא שכל אחד מהצדדים משתף את בעלי בריתו בתובנותיו מהלחימה. דוגמאות ללמידה טורית: ישראל וצבאות המערב מחליפים ביניהם מידע

המאבק על דעת הקהל בבית ובזירה הביך-לאומית נועד לקעקע את בסיס התמיכה ביריב ונחשב כיום למרכיב לא פחות חשוב מהלחימה הפיזית

בסדרה של נושאים משותפים: ההתמודדות עם מטעני צד, הלחימה בתווך התת-קרקעי, טכניקות לסגירה מהירה של מעגלי אש נגד מטרות טרור, סיכול ממוקד, המאבק במימון גורמי הטרור וחסיומת נתיבים להברחת כלי נשק.

במושג "למידה מקבילית" הכוונה היא ללימוד מהיריב. דוגמאות ללמידה מקבילית: מעקב אחר אתרי אינטרנט המפיצים שיטות טרור והכנת מענה מראש לטכניקות שמוסברות בהם, ניצול הוויכוח הפומבי המתנהל בחברות דמוקרטיות על עקרונות הלחימה כדי לגלות בהן נקודות חולשה ודרכים לפגוע בלגיטימציה שלהן לפעול. האבולוציה המהירה של הלחימה האסימטרית גרמה לכך שהיא עומדת למצות את עצמה כבר לאחר כ-50 שנה ולא לאחר 150 שנים, כפי שקרה למלחמות התעשייתיות.

המלחמה הבאה - אירוע הסיום של עידן המפגש האסימטרי

המלחמה הבאה³ תהיה אקורד הסיום של עידן העימותים האסימטריים. כמו שמלחמת יום הכיפורים ב-1973 ומלחמת המפרץ הראשונה ב-1991 היו האירועים שסיימו את עידן המלחמות

התעשייתיות, לאחר שעידן העימותים האסימטריים כבר החל, כך צפוי לנו עוד עימות אחד "מסכם" של עידן העימותים האסימטריים. קיימת אף האפשרות שעקב תהליכי הלמידה המהירים של כל הצבאות ושל כל הארגונים הצבאיים הוא לא יתרחש בסופו של דבר. לחלופין ייתכן שיתרחש יותר מאשר עימות "מסכם" אחד.

בעימות ה"מסכם" הזה ינסה הצד החלש בעימות האסימטרי למצות את המרב מתורת ההפעלה שלו ומיכולותיו:

- שימוש בנשק תלול מסלול מדויק. ירי של טילים בעלי יכולת ניווט סופית אל המטרה הוא מענה מסוים לעוצמה של הצד החזק בתחום האש המדויקת. הוא מאפשר לצד החלש לתקוף אתרים צבאיים ואסטרטגיים רגישים ובכך להגדיל משמעותית את מידת הנזק שביכולתו לחולל ואת מידת הלגיטימיות של התקפותיו. הטילים המדויקים מאיימים לא רק על ישראל אלא גם על צבאות המערב המעורבים בסכסוכים מעבר לים.
- שיבוש היכולות של היריב בחלל - לווייני GPS, לווייני תקשורת וכד' - שהם מרכיב משמעותי בעוצמתו של הצד החזק.
- תקיפת הצד החזק במרחב הסייבר כדי לפגוע ברשתות הצבאיות שלו וברשתות של תשתיות לאומיות רגישות כמו אנרגיה ומים, תחבורה והמערכת הפיננסית.
- התשת הצד החזק באמצעות מוגה טרור: פגיעה במצבורים של חומרים מסוכנים, טרור מתאבדים בריכוזי אוכלוסייה טרור טילים וכו'.

פגיעה בצד החזק באמצעות נשק בלתי קונוונציונלי. הצד החלש שיפעל בדרך הזאת ינסה בוודאי לטשטש את הקשר שלו לנשק הבלתי קונוונציונלי - למשל באמצעות העברתו לגורם שולי כלשהו. עם זאת סביר להניח שהצד החלש יהסס ללכת בנתיב הזה מהחשש שהצד החזק לא יתקשה לגלות את מקור הנשק וינקום בפראות על הפגיעה הקשה בו.

- ניצול גופים בין-לאומיים כדי לקעקע את הלגיטימציה של הצד החזק להילחם. מדובר בגופים כמו האו"ם על שלל מוסדותיו, בית הדין הבינלאומי, ארגוני זכויות אדם וכו'.
- עם זאת הצד החזק מכיר את האיומים האלה ונעריך לקראתם, וקיימת סבירות גבוהה שיצליח לנטרל חלק ניכר מהם. ההיערכות הזאת עשויה להאיץ את המעבר לעידן הבא של המלחמה.

העידן הבא של המלחמה: העימותים הארוכים

אלה הם מאפייני העידן הבא של המלחמה, שלמעשה כבר החל:

- המלחמות יהיו ממושכות, וינצח בהם הצד בעל אורך הנשימה הגדול יותר. הלחימה במלחמות האלה לא תהיה רצופה אלא לסירוגין. שום אירוע בודד כשלעצמו לא יוכל לחולל שינוי אסטרטגי עמוק (אלא אם כן מדובר בהפעלה של נשק בלתי קונוונציונלי). השינוי האסטרטגי יתחולל רק בעקבות הצטברות של הרבה אירועים בודדים.
- ההכרעה תושג באמצעות טרנספורמציה של אחד מהיריבים או של שניהם. מדובר בעימות תרבותי שמסתיים כשאחד הצדדים עובר שינוי עמוק או ששני הצדדים מתקרבים זה לזה ומשלימים ביניהם.⁴

טנק AMX 30 צרפתי במלחמת המפרץ הראשונה | כמו שמלחמת יום הכיפורים ב־1973 ומלחמת המפרץ הראשונה ב־1991 היו האירועים שסיימו את עידן המלחמות התעשייתיות, לאחר שטידן העימותים האסימטריים כבר החל, כך צפוי לנו עוד עימות אחד "מסכם" של עידן העימותים האסימטריים

מהדרך שבה פעל המערב בעשור האחרון - דרך של נוכחות ארוכה במסגרת מבצעי ייצוב ומאבק מתמשך בגורמים חתרניים (Counter Insurgency).

אנו כבר נמצאים למעשה בעידן של העימותים הארוכים. להלן כמה נקודות ציון מרכזיות במאבק הזה:

- פיאגועי 11 בספטמבר 2001 היו ניסיון של אל־קאעידה לשנות את שיווי המשקל מול ארה"ב ותומכיה. אולם יחסי הכוחות והפערים העצומים בלגיטימציה של פעולות שני הצדדים גרמו לכך שהמתקפה הזאת פגעה במטרות הארגון יותר מאשר סייעה להן.
- ביומיים של לחימה בגאורגיה⁶ שינתה רוסיה - באמצעות עליונותה הצבאית המוחצת - את יחסי הכוחות בין הרוב הגאורגי לשני מיעוטים לאומיים שזוכים לתמיכת הרוסים. למעשה הביאה ההתערבות הרוסית להקמת שתי מדינות שפרשו מגאורגיה: אבחזיה ודרום־אוסטיה.
- באמצעות התגריות אחת לכמה חודשים מצליחה צפון־קוריאה להיות במוקד תשומת הלב של העולם. ההתגריות האלה כוללות ניסויים גרעיניים, ירי של טילי קרקע-קרקע ותקיפת מטרות של דרום־קוריאה.
- המשט לעזה (מאי 2010) נועד בראש ובראשונה לפגוע בלגיטימציה של ישראל להטיל סגר ימי על רצועת עזה.

- המאבק יהיה טוטלי, דהיינו כל המשאבים הלאומיים יגויסו לעימות הארוך. אחד מכלי הנשק המרכזיים במאבק הזה הוא הדמוגרפיה - שינוי תמהיל האוכלוסיות בשטח. את השינוי הזה ניתן להשיג באמצעות ילודה ובאמצעות הגירה.⁵ הנורמות הנהוגות כיום בעולם שוללות השתלטות על שטח, אבל מקבלות תהליך של השתלטות דמוגרפית על האוכלוסייה היושבת בו.
- מאמץ רב יושקע להשגת לגיטימציה פנימית ובין־לאומית. זוהי משימה קשה לא רק לישראל אלא אפילו למעצמה כארה"ב, שכן היום ישנה קואליציה אנטי מערבית חזקה מאוד שהצליחה להשיג השפעה רבה על השיח שבו נקבע מה לגיטימי ומה אינו לגיטימי. מדובר בקואליציה חוצת תרבויות שבה משתתפים, בין היתר, המשטר האסלאמי באיראן, המשטר השמאלני בוונצואלה וארגונים פוליטיים קיצוניים באירופה. הקואליציה הזאת מנסה לערער על הסדר העולמי הקיים - בין היתר על זכותן הבלעדית של המעצמות להחזיק בנשק גרעיני.

בעידן העימותים הארוכים תהיה הפעלת הכוח הצבאי כמו רעידת אדמה קצרה שמשחררת בפתאומיות הרבה מאוד אנרגיה. אלה יהיו אירועים קצרים יחסית - שיימשכו בין כמה דקות לשבועות מעטים - ומטרתם תהיה לשנות את שיווי המשקל שנוצר בעימות הממושך. פרצי אלימות כאלה משפיעים בעיקר על התודעה של היריב וכפועל יוצא מכך על מדיניותו. סוג כזה של הפעלת כוח שונה לחלוטין

ההתנגשות האלימה על ספינת הדגל של המשט - ה"מרמרה" - הסבה נזק רב למעמדה הבין-לאומי של ישראל, אף שוועדת הבדיקה של האו"ם (ועדת פאלמר) קבעה שהסגר הימי על רצועת עזה הוא לגיטימי.

- באמצעות מבצע "חומת מגן" (אביב 2002) הצליחה ישראל להרוס את תשתיות הטרור ביהודה ושומרון ולהפחית באופן דרסטי את היקף הפיגועים בעריה.
- להפעלת הכוח בעידן העימותים הארוכים יש עוד כמה מאפיינים נוסף על אלה שכבר צוינו:
- הצורך להשקיע בעת ובעונה אחת מאמצים הן בחזית הצבאית והן בחזית המדינית. הסיבה לכך היא שהחזית המדינית חשובה כיום לא פחות - לעיתים אף יותר - מהחזית הצבאית.
- בכל עימות מפעילים הצדדים לא רק צבאות, אלא גם ארגונים מסוגים שונים:⁷ ארגונים חשאיים, מיליציות, ארגוני ביטחון אזרחיים וכו'.
- המאבק על הרתעה גרעינית - בין אם באמצעות פיתוח נשק גרעיני ובין אם באמצעות מאמץ לשלול נשק גרעיני מהיריב - הוא חלק מהמערכה.

כמה ממדינות המפתח בזירה הבין-לאומית בכלל ובמזרח התיכון בפרט כבר אימצו את גישת העימותים הארוכים

מכיוון שיעד העל של העימות הארוך הוא להתיש את היריב ולשנות את זהותו, התשת כוחו הצבאי של היריב היא רק יעד ביניים - גם אם מרכזי.

עידן העימותים הארוכים - המענה

כמה ממדינות המפתח בזירה הבין-לאומית בכלל ובמזרח התיכון בפרט כבר אימצו את גישת העימותים הארוכים. עם המדינות האלה נמנות, בין היתר, סין ואיראן, שתרבותם הלאומית מבוססת על זיכרון ארוך, על סבלנות ועל התמדה ושמעריכות כי בתום המאבק הממושך יצליחו לגבור על יריבותיהן.

מנגד נדרש שינוי עמוק בגישה המערבית המקובלת שלפיה יש להשיג הישגים משמעותיים ונראים לעין בתוך זמן קצר. לרוב אין פתרונות קסם לעימות ארוך באמצעות הכרעה צבאית אחת ניצחת או באמצעות שינוי משטרו של היריב. שינוי במדיניות היריב לא יושג בדרך כלל באמצעות התערבות חיצונית (מבצעי ייצוב ארוכים ויקרים) אלא באמצעות תהליכים פנימיים ממושכים שעליהם ניתן להשפיע מבחוץ. במילים אחרות: ניתן להשפיע על תהליכים פנימיים שמתרחשים אצל היריב, אך לרוב לא ניתן לכפות אותם מבחוץ. "האביב הערבי" הוא ביטוי ברור לנכונות הקביעה הזאת. לכן יעדי העימות צריכים להיות שינוי ארוך טווח (טרנספורמציה) של היריב

על בסיס העקרונות הבאים:

- נדרשת הסכמה בין-לאומית רחבה שמשטרים או ארגונים הפוגעים בזכויות האדם, מאיימים על סביבתם ועוסקים בטרור ובפיתוח נשק בלתי קונוונציונלי אינם לגיטימיים וצריכים לעבור מן העולם - רצוי באמצעות שינוי פנימי הנתמך מבחוץ. לכן במסגרת המאבק ביריבים כאלה חשוב ליצור הבדל ברור בין דרכי הפעולה שלנו לבין דרכי הפעולה שלהם. מהסיבה הזאת כל פעולה שלנו שלמראית עין פוגעת בזכויות האדם אינה משרתת את השגת היעדים ארוכי הטווח של המערכה ואף פוגעת בסיכוי להשיגם.
- במאמץ לשנות את המשטר היריב מבפנים יש מקום ללחצים חיצוניים כמו עיצומים כלכליים, בידוד מדיני ואף הפעלת כוח צבאי. אלה יכולים להאיץ את השינוי, אך לרוב אינם יכולים לעמוד בפני עצמם: עליהם לסייע לתהליכים שמתרחשים בלאו הכי בתוך מדינת היריב.
- יש ליצור אווירה של יציבות ושל ביטחון, שכן הגורמים הקיצוניים משגשים בסביבה של עימות. בתנאים של רגיעה גדלים הסיכויים שיצוצו הניגודים הפנימיים שבקרב הגורמים הקיצוניים האלה. מהסיבה הזאת גם רצוי להטיל על גורמים מקומיים את האחריות להרגעתו של אזור שבו שולטים גורמים קיצוניים ולהימנע משיגור כוחות מבחוץ כדי לעשות את המלאכה הזאת. ביטחון ויציבות צריכים לעניין את האוכלוסיה המקומית יותר מאשר את הגורמים החיצוניים.
- יש לעודד את השתלבות החברה של היריב בגלובליזציה ואת חדירת הקדמה לתוכה, שכן שתי אלה - הגלובליזציה והקדמה - מקטינות את הלחץ הדמוגרפי של היריב (הן מעודדות הגירה והקטנת הילודה) ונותנות בידי המתונים מנופי השפעה ולחץ.
- כאמור, המטרה הסופית היא להביא לשינוי תרבותי עמוק בגישתו של היריב לסכסוך. כדי להשיג שינוי כזה יש לזכור כל הזמן על מה הסכסוך ולהיאבק בניסיונות של היריב ושל גורמים בין-לאומיים התומכים בו להשיג תמיכה בטענה שבעצם קיים רלטיוויזם תרבותי, דהיינו שכל תרבות היא לגיטימית, ושאין תרבות אחת עדיפה על האחרת. על פי הגישה הזאת דיכוי האישה בתרבות מסוימת הוא לגיטימי בדיוק כמו מתן שוויון זכויות לאישה בחברה אחרת. המאבק ברלטיוויזם התרבותי הוא בעצם המאבק על הלגיטימציה, והוא נערך בתקשורת המסורתית וב"ניו מדיה", שכוללת, בין היתר, את הרשתות החברתיות באינטרנט. בתקשורת נערך גם המאבק המתמשך על הפרשנות שניתנת לכל התנגשות צבאית זמן רב לאחר שזו הסתיימה. במקרים רבים הפרשנות הזאת קובעת את תוצאת המערכה לא פחות מהאירועים בשטח.
- על פי העקרונות של המלחמה הארוכה, הפעלת הכוח הצבאי צריכה להיות עוצמתית, אך לזמן קצר ככל האפשר. כמו כן יש לשאוף לכך שיהיה מרווח ארוך בין עימות צבאי אחד למישנהו כדי שיהיה די זמן של שקט שבו ייווצרו התנאים המתאימים במערכת היריבה לעשיית חשבון נפש ולהנהגת שינוי פנימי עמוק. לכן כשמפעילים כוח צבאי יש להביא בחשבון מה יהיו התוצאות ארוכות הטווח של המהלך

חיילים עיראקים במלחמת המפרץ השנייה | כשמפעילים כוח צבאי יש להביא בחשבון מה יהיו התוצאות ארוכות הטווח של המהלך הזה - זמן רב לאחר שהוא הסתיים

הערות

1. ראו, למשל: רס"ן עופר ארליך, "על טבע המלחמות", **מערכות** 419, יוני 2008, Carl von Clausewitz, **On War**, book one - On the Nature of War, עמ' 4-9; chapter one - What is War? Edited and translated by Michael Howard and Peter Paret, Everyman's Library, 1993
2. על פי רופרט סמית בספרו המרשים "השימוש בכוח" מתאפיין העידן הנוכחי של המלחמות בכך שמדובר בעימותים בקרב אנשים ועל תודעת האנשים Rupert Smith, **Utility of Force: The Art of War in the Modern World**, Vintage, 2008
3. למען הקורא המתקומם - ובצדק - על הניסיון לכאורה לחזות במדויק את פני התפתחות הדברים ברצוני להדגיש שבביטויים "המלחמה הבאה" ו"המלחמה שאחרי הבאה" בכוונתי להצביע על מגמות בהתפתחות טבע המלחמות ולא לחזות את פני עתיד.
4. על אף הדמיון לכאורה של ההתפתחות הזאת לתזה של הנטינגטון בנוגע להתנגשות הציוויליזציות, הרי שאין מדובר במאבק בין סוגים שונים של תרבויות אלא במאבק בין ציבורים של אנשים - גם מאותה התרבות - או במאבקים משותפים של קואליציות חוצות תרבויות (למשל, החיבור בין איראן לוונצואלה).
5. באירופה, למשל, הולך ומשתנה המאזן הדמוגרפי בעקבות הגירה מואצת של מוסלמים ובעקבות שיעורי הילודה הגבוהים שלהם. ההגירה הזאת משפיעה כבר היום על עמדותיה הפוליטיות של אירופה, שכן לאוכלוסייה המוסלמית יש השפעה אלקטורלית הולכת וגדלה. דוגמה נוספת לניהול מאבק דמוגרפי הוא דרך הפעולה של ארה"ב: גיוס המוחות המבריקים ביותר מרחבי העולם והבאתם לארה"ב לשימור יתרונה הטכנולוגי.
6. המלחמה החלה בלילה שבין 7 ל-8 באוגוסט והסתיימה פורמלית בהסכמה על הפסקת אש ב-12 באוגוסט, אך המהלכים הצבאיים העיקריים ביבשה ובים נמשכו יומיים.
7. האיראנים, שכבר הבינו את הנקודה הזאת, מפעילים לצד הצבא הסדיר את משמרות המהפכה, שהם מסגרת-על לשלל פעילויות: מיליציה עממית (הבסיג'), זרוע חשאית שמקדמת טרור באמצעות ארגוני טרור שונים, זרוע טק"ק, זרוע כלכלית לאומית, זרוע תשתית ובינוי, זרוע פוליטית ועוד.

הזה - זמן רב לאחר שהוא הסתיים. על התוצאות לטווח הארוך ניתן ללמוד באמצעות משחקי מלחמה.

עימות צבאי ממושך - כפי שהתרחש בעיראק ובאפגניסטן - הוא אפוא אופציה גרועה משום שהוא מחזק את הגורמים הקיצוניים ביותר של היריב. במקום עימות צבאי ממושך יש להעדיף מהלומות אש ו/או פשיטות קרקעיות עוצמתיות ומוגבלות בזמן. כדי להימנע מהצורך לנהל מלחמות ממושכות יש גם לחזק את יכולות ההגנה והסיכול. היכולות האלה (למשל, טילים נגד טילים) מפחיתות את הלחץ מהממשלה "לעשות משהו" במהירות. תגובה חפוזה היא לא פעם מתכון לאסון.

הנחלת ההבנה שההכרעה בעימות כזה נובעת מטרנספורמציה של היריב וכי התוצאות נמדדות על פני שנים רבות ולא על פי הישגים או כישלונות לכאורה בטווח הקצר תיעל את דרך הפעלת הכוח הצבאי כך שהוא יתרום באופן המרבי להשגת היעדים הרצויים.

סיכום

העידן החדש של העימותים הארוכים מחייב את ישראל לשנות את האופן שבו היא מנהלת את העימותים עם יריביה. השינוי הזה נדרש בראש ובראשונה משום שהמטרה בעימותים האלה אינה בהכרח להכריע את האויב אלא לשנות את אופיו. לישראל ישנו הבסיס הטכנולוגי והמבצעי להתמודד בהצלחה עם האתגרים החדשים. עם זאת נדרש שינוי עמוק באסטרטגיית הביטחון - שינוי שכולל, בין היתר, מעבר ליוזמה אסטרטגית מתמשכת, העמקת שיתוף הפעולה בין כל הגופים האחראים לביטחון והשתלבות בשיתופי פעולה בין-לאומיים ובקואליציות.

